

УДК 327.82 (517) «21»

DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2021.5.121>

Ірина Тихоненко, Михайло Хамула*

БАГАТОСТОРОННЯ ДИПЛОМАТІЯ МОНГОЛЬСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ У ХХІ СТОЛІТТІ

Анотація: *Стаття присвячена розвитку багатосторонньої дипломатії Монголії у ХХІ ст., зважаючи на участь держави у міжнародних міжурядових організаціях. Монголія, маючи специфічне геополітичне положення – між Росією та Китаєм, у ХХІ ст. намагається вийти з-під тотального впливу цих двох держав, реалізуючи концепцію «третього сусіда» у зовнішній політиці. Автори дійшли висновку, що взаємодія Монголії з міжнародними організаціями має позитивний вплив на позиціонування держави на міжнародній арені та є варіантом модернізації концепту «третього сусіда»: 1) розширення співробітництва з ООН, ШОС, АСЕАН та ОБСЄ сприяє залученню до взаємодії більшої кількості держав як на глобальному, так і регіональному рівнях; 2) участь у СОР дозволяє розвивати торгівельну політику та інвестиційний потенціал держави; 3) співробітництво з НАТО та залучення США – перспективи модернізації армії, хоча і перетворення Монголії на інструмент «стримування» Китаю у зовнішній політиці Вашингтону.*

Ключові слова: Монголія, ООН, СОР, ОБСЄ, НАТО, ШОС, АСЕАН

Монгольська Народна Республіка (МНР) має досить специфічне геополітичне положення, яке обумовлює її позиціонування у світі та стає детермінантою до модернізації зовнішньополітичної стратегії у ХХІ ст. Держава географічно «затиснута» між Російською Федерацією та Китайською Народною Республікою, що тривалий час фактично і вирішували її зовнішньополітичну долю. Проте, починаючи з 1990-х рр. і наразі, офіційний Улан-Батор все більше намагається проводити політику дистанціонування від держав-сусідів першого геополітичного порядку за рахунок розширення міжнародного співробітництва, імплементуючи на практиці концепцію «третього сусіда». Зокрема, багатостороння дипломатія Монголії, розширення участі у міжнародних організаціях наразі стає інструментом до модернізації концептуальної основи зовнішньої політики держави, поступового зменшення впливу геополітично ізольованого положення та інтеграції до глобалізованого сучасного міжнародного порядку.

Аналізуючи стан наукової розробки проблеми, варто зазначити, що вітчизняна міжнародно-політична школа не приділяє уваги сучасній зовнішній політиці МНР, напевно, зважаючи на геополітичну віддаленість держави від України. Зокрема, наявні наукові розвідки, які стосуються лише історії монгольської державності – праці

---

* Тихоненко Ірина Вікторівна – кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського національного університету імені Петра Могили (Миколаїв, Україна); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7716-085X>; e-mail: irinavi2202@gmail.com

Хамула Михайло Володимирович – магістр кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського національного університету імені Петра Могили (Миколаїв, Україна); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5016-5730>; e-mail: mikebig819@gmail.com

О.Б. Бубенок¹ та І.В. Отрощенко².

Представники російської наукової школи М.І. Гольман³, К.Ю. Бадмаєва⁴, В.О. Родіонов⁵, а також монгольські фахівці-міжнародники З. Алтанхуяг⁶, Д. Батсайхана⁷, А. Джаміяндагва⁸, С. Джаргалсайхан⁹ – приділяють велику увагу не лише відносинам Монголії з Росією та Китаєм, а також інтегрованості держави у регіональні організації – Шанхайську організацію співробітництва (ШОС), Асоціацію держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), а також вступу та діяльності МНР у Світовій організації торгівлі (СОТ).

Західна наукова школа, насамперед, представлена працями американських дослідників – С.Ж. Аддлетона¹⁰ (відносини Монголія-США у межах НАТО), П. Галагхер приділяє увагу головним зовнішньоекономічним наслідкам вступу Монголії до СОТ¹¹, а С. Пултз¹² аналізує участь країни у миротворчих операціях у складі НАТО (Афганістан, Ірак), та приходиться до висновку, що розміщення американських військових баз на території Монголії є неможливим.

Наразі можна стверджувати про зростання зацікавленості інших держав у відносинах з Монголією та дослідженні цієї держави, що обумовлюється низкою стратегічних, геополітичних, економічних факторів. Адже, країна займає важливе стратегічне положення на території Азії, і через це перетворюється на арену відкритого і прихованого політичного та економічного суперництва між головними світовими гравцями – Росією, Китаєм, США, та країнами ЄС.

Ще на початку 1990-х рр. офіційний Улан-Батор, проголосивши стратегію «багатоопорної» (монг. «Олон тулгуурт») зовнішньої політики, зробив акцент на збільшення контактів з різними національними державами. У межах даної стратегії центральне місце зайняло поняття «третьої сусід». В оновленій у 2010 р Концепції національної безпеки Монголії в якості пріоритету зазначається «розвиток стратегії «третього сусіда»,

---

¹ Бубенок О.Б. Политика монголов по отношению к аланам Золотой Орды // Східний світ. 2003. № 4. С. 35-53.

² Отрощенко І.В. Рух за об'єднання монгольських народів очима дослідників // Східний світ. 2008. № 3. С. 104-112.

³ Гольман М.И. Современная Монголия в оценках западных авторов. Российское монголоведение: Институт востоковедения РАН, 2009. 192 с.

⁴ Бадмаева Е.Ю. Вхождение Монголии во Всемирную торговую организацию (1991-1997 гг.) // Вестник Бурятского государственного университета, 2010. Вып. 7. С. 127-130.

⁵ Родіонов В.А. Монголия и ШОС: сотрудничество на расстоянии // Известия Уральского федерального университета. Сер. 2, Гуманитарные науки. 2012. № 4 (108). С. 244-250;

⁶ Алтанхуяг З. Монголия: за региональную безопасность и стабильность // Молодой ученый. 2011. № 3. Т. 1. С. 137-138.

⁷ Батсайхан Д. Опыт Монголии при вступлении в ВТО: преимущества и недостатки // Журнал «Человеческий капитал и профессиональное образование». № 2(14). 2015. С. 26-30.

⁸ Jamiyandagva A. Mongolia and the OSCE // OSCE Yearbook 2014, Baden-Baden 2015. P. 155-162.

⁹ Jargalsaikhan S. Investment Treaties Between Mongolia and EU states: Implications for Mongolia's Development Prospects // OFSE: official page. URL: https://www.ofse.at/fileadmin/content/Downloads/tradeconference/Jargalsaikhan_Investment_Treaties_Between_Mongolia_and_EU_states_-_Implications_for_Mongolias_Development_Prospects.pdf

¹⁰ Addleton S.J. Mongolia and the United States: A Diplomatic History. Hong Kong University Press, 2013. 187 p.

¹¹ Gallagher P. Managing the Challenges of WTO Participation: 45 Case Studies. Cambridge, Cambridge University Press, 2005. 668 p.

¹² Pultz C. The Role of Peacekeeping in Mongolia's Military Strategy: A New Paradigm for Security // The National Bureau of Asian Research. 2014. January. P. 127-146.

багаторівневого і багатостороннього співробітництва з високорозвиненими демократіями в політичній, економічній, культурній і гуманітарній сферах»¹³. У 2011 р. в новій редакції Концепції зовнішньої політики Монголії¹⁴ також було згадано про «третього сусіда» як розвиток партнерських відносин і співробітництво з країнами Заходу та Сходу й об'єднаннями, такими як США, Японія, Європейський Союз, Індія, Республіка Корея, Туреччина. Тобто, до поняття «третій сусід» відносяться не всі зовнішньо-регіональні країни, з якими офіційний Улан-Батор підтримує відносини, а тільки країни Заходу та його союзники, традиційно марковані як члени світової демократичної спільноти¹⁵.

У свою чергу, взаємодія Монголії з міжнародними організаціями стає передумовою до модернізації концепції «третього сусіда» з огляду на тенденцію глобалізації у сучасному світі. Тому, розглянемо еволюцію та здобутки взаємодії Монголії з універсальною міжнародною організацією – ООН, регіональними (ОБСЄ, ШОС, АСЕАН) та міжнародними міждержавними організаціями економічного, торговельного (СОТ) та військово-політичного спрямування (НАТО).

Організація Об'єднаних Націй. Монголія вступила в ООН 27 жовтня 1961 р., ставши її 101 членом. Ця подія була одним з найважливіших досягнень Монголії в ХХ ст., а у 2021 р. держава відзначає 60-ту річницю вступу до ООН.

У 2014 р. у столиці Монголії відбулася офіційна церемонія відкриття нової будівлі ООН, яка була побудована на кошти держбюджету МНР. Документ про передачу будівлі ООН закріплено підписами глави зовнішньополітичного відомства МНР Л. Болда та постійного представника Програми розвитку ООН (ПРООН) в Монголії пані С. Сінаоглу¹⁶.

Монголія ініціювала більше 70 резолюцій в Генеральній Асамблеї ООН, зокрема, Резолюції ГА ООН «Десятиліття ООН щодо поширення грамотності (2003-2012 рр.)», «Підтримка системою ООН зусиль урядів з розвитку та зміцнення нових або відроджених демократій», «Поліпшення становища жінок у сільських районах» тощо. У 2008 р. перед Монголією постала можливість реалізовувати на міжнародному ринку парниковий газ. Це стало можливим після того, як міністр природи і навколишнього середовища Г. Шійлегдамба та постійний представник Програми розвитку ООН у Монголії П. Мехта підписали меморандум про вжиття заходів щодо реалізації проекту «Механізм чистого розвитку», а саме, сформувати «Фонд економії парникового газу»¹⁷.

У 2012 р. послі Росії, США, Китаю, Франції і Великобританії – країн-постійних членів Ради Безпеки ООН – підписали зустрічні декларації з Монголією про гарантії її без'ядерного статусу. Згідно з документами, постійні члени РБ ООН зобов'язуються не допускати дій, що порушують без'ядерний статус Монголії, а вона зі свого боку підтвердила свої зобов'язання цей статус зберегти¹⁸.

---

¹³ Родионов В.А., Аюшьева И.Г. «Третий сосед» Монголии как идейно-политический концепт // Вестник Томского государственного университета. 2017. № 420. С. 125.

¹⁴ Монгол Улсын гадаад бодлогын үзэл баримтлал (Концепція зовнішньої політики Монголії) // Міністерство закордонних справ Монголії: офіційна сторінка. URL: <http://mfa.gov.mn/14979>

¹⁵ Родионов В.А., Аюшьева И.Г. Указ. Раб. С. 126.

¹⁶ Монголия подарила ООН новое здание // Asia Russia Daily. 2014. 11 сентября. URL: <http://asiarussia.ru/news/4215/>

¹⁷ Mongolia and the United Nations // Permanent Mission of Mongolia to the United Nations: official page. URL: <http://www.un.int/mongolia/mongolia/mongolia-and-united-nations-0>

¹⁸ Ахтамзян И.А. Без'ядерный статус Монголии // ПИР-центр. URL: <http://pircenter.org/sections/33-bezyadernyj-status-mongolii>

Слід зазначити, що Монголія займає 27-е місце в світі за числом миротворців. Сьогодні понад 900 «блакитних шоломів» з Монголії задіяні у миротворчих операціях ООН, зокрема, в Південному Судані, Дарфурі, Демократичній Республіці Конго і Західній Сахарі, серед яких – військові, поліцейські і неозброєні спостерігачі. Вперше ця країна приєдналася до миротворчих сил ООН у 2002 р., направивши двох неозброєних військових спостерігачів до Місії ООН з проведення референдуму в Західній Сахарі. 250 монгольських військових було направлено до Місії ООН в Ліберію, а 850 військових – до Місії ООН в Південному Судані, де вони і сьогодні відіграють важливу роль у захисті мирного населення. У травні 2017 р. на церемонії в місті Бентіу понад 850 монгольських миротворців були нагороджені медаллю ООН за їх самовідданість і службу ООН та народу Південного Судану¹⁹.

У 2012 р. Монголія святкувала 50-річчя вступу до ЮНЕСКО. За минулі півстоліття Монголія приєдналася до більш ніж 30-ти Конвенцій ЮНЕСКО. Після приєднання Монголії до Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, до Списку всесвітньої спадщини включені об'єкти на території Монголії: культурно-пам'ятні місця долини річки Орхон, комплекс петрогліфів Монгольського Алтаю, Велика гора Бурхан-Халдун, Убсунурська котловина та Ландшафти Даурії²⁰.

Наразі Монголія є однією з країн з високим ризиком поширення інфекції COVID-19. 28 лютого 2020 р., голова державної надзвичайної комісії і віце-прем'єр Монголії О. Енхтувшін зустрівся з постійним представником ООН Т. Миру і представником ВООЗ С. Дірдіцу. У результаті зустрічі монгольська сторона отримала запевнення у постачанні їй сертифікованих препаратів, вакцини та медичних апаратів для виявлення та боротьби з вірусом²¹.

Світова організація торгівлі. У січні 1997 р. Монголія стала членом СОТ. Після цього, незважаючи на всі зовнішні та внутрішні фактори, остання змогла успішно подолати перехідний період, який супроводжувався тривалою підготовкою до вступу, і тепер є повноправним членом даної організації, користуючись перевагами членства в СОТ²².

Крім того, Монголія змогла у результаті вступу в СОТ: 1) продемонструвати себе як економічну, демократичну країну; 2) розширити список зовнішньоторговельних партнерів; 3) вирішити проблеми, пов'язані з економічною кризою після розпаду соціалістичного режиму; 3) отримати режим найбільшого сприяння (з 1999 р. ЄС та США відкрили доступ на ринки текстильної продукції і готового одягу, що дозволило збільшити обсяг експорту цієї продукції); 4) монгольські закони, правила та положення стали прозорими; 5) збільшити обсяг торгівлі (з 900 млн. дол. у 1995 р. до 11 млрд. дол. у 2011 р.); 6) збільшити число торгових партнерів (з 30 до 140); 7) підвищити рівень інвестиційної привабливості країни за рахунок впровадження в національне законодавство загальноприйнятих механізмів регулювання зовнішньоекономічної діяльності; 8) постачати товари (дешевий імпорт); 9) значний розвиток пріоритетних галузей монгольської економіки –

---

¹⁹ Служба і самоотверженность: Монголия задает высокие стандарты миротворчества // Новости ООН. 2018. 13 марта. URL: <https://news.un.org/ru/story/2018/03/1325522>

²⁰ Executive Summary – UNESCO World Heritage Centre – Mongolia // UNESCO: official page. URL: <https://whc.unesco.org/uploads/nominations/1382.pdf>

²¹ Сотрудники ООН пожертвуют зарплату Монголии // «REGNUM». 2020. URL: <https://regnum.ru/news/polit/2871071.html>

²² Бадмаева Е.Ю. Указ. раб. С. 127-128.

гірничодобувної промисловості – через зниження імпорتنих тарифів на техніку та обладнання; 10) сильний стимул для внутрішніх реформ²³.

Як держава-член СОТ з 1997 р., Монголія ратифікувала Угоду про спрощення торгівлі у 2016 р., і вжила заходів для участі у багатосторонніх ініціативах СОТ. У рамках свого вступу до СОТ вона взяла на себе зобов'язання щодо Угоди про державні закупівлі та була спостерігачем у Комітеті державних закупівель з 1999 р. У 2018 р. Уряд Монголії вжив заходів щодо приєднання до Угоди СОТ про торгівлю цивільними літаками. Проте, Монголії є над чим працювати – у 2018 р. генеральний директор СОТ Р. Азеведо закликав монгольську сторону докласти зусиль для диверсифікації економіки країни і усунення надмірної залежності від гірничодобувної промисловості²⁴.

Постійний представник Монголії при СОТ посол Л. Пуревсурен вручив 28 березня 2018 р. вірчі грамоти генеральному директору СОТ Р. Азеведо. Л. Пуревсурен повідомив, що у жовтні 2017 р. набула чинності багатостороння угода про створення в Улан-Батор Міжнародного дослідницького центру країн, що розвиваються, які не мають виходу до моря, а вже 6 грудня 2019 р. представник Монголії взяв участь в груповому обговоренні реалізації Програми для держав, що розвиваються, і не мають виходу до моря на 2014–2024 рр.²⁵

Членство Монголії в СОТ безумовно принесло їй позитивні зрушення в економіці, покращення торговельного та інвестиційного клімату для створення конкурентоспроможної економіки. Відповідно до звіту СОТ, опублікованого на офіційній сторінці організації, відзначається, що Монголія уклала свою першу угоду про зону вільної торгівлі з Японією у 2016 р. і нещодавно впровадила Азіатсько-Тихоокеанську торгову угоду. Експорт та імпорту товарів досягли рекордно високого рівня – 13,7 млрд. доларів США у 2019 р., і сальдо торгівлі залишалось позитивним протягом багатьох років, але у звіті відзначено, що Монголія ще не досягла свого торговельного потенціалу. За 2020 р. було відзначено внесок Монголії у багатосторонню торговельну систему, в тому числі через її координаційну роль в Азіатській групі країн, що розвиваються, та її внесок у групу країн, що не мають виходу до моря. Ратифікація Монголією Угоди про спрощення торгівлі, її підтримка Буенос-Айреської декларації про розширення економічних можливостей жінок²⁶.

Організація з безпеки та співробітництва в Європі. Монголія тривалий час була Азіатським партнером ОБСЄ по діалогу. Під час XVIII Ради міністрів закордонних справ країн ОБСЄ, що пройшов 6–7 грудня 2011 р. у Вільнюсі, було висловлено позитивне рішення щодо розширення ОБСЄ та прийняття МНР як 57 члена організації. Рішення про вступ Монголії в організацію було прийнято на основі консенсусу²⁷.

6 грудня 2012 р. Монголія вперше взяла участь у міністерському засіданні ОБСЄ в якості повноправного члена організації.

²³ WTO Trade Policy Review: Mongolia // WTO: official page. 2021. January 20. P. 6. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s406_e.pdf

²⁴ WTO потребувала от Монголии диверсифицировать экономику // «RUGNUM». 2018. URL: <https://regnum.ru/news/economy/2506121.html>

²⁵ Исполнительный директор Международного аналитического центра Think Tank HBMPC выступил на 74-й сессии ГА ООН // «CentralAsia.media». 2019. URL: <https://centralasia.media/print:1584217>

²⁶ WTO Trade Policy Review: Mongolia... P. 8-9.

²⁷ Europe Moves East: Mongolia Joins the OSCE // International Peace Institute: official page. 2012. November 6. URL: <http://theglobalobservatory.org/2012/11/europe-moves-east-mongolia-joins-the-osce/>

Як зазначає російський науковець С.Г. Лузянін, в Улан-Баторі пояснюють вступ до ОБСЄ тим, що це відкриває перед Монголією ще одну можливість для розвитку рівноправного співробітництва як з Росією, так і з США та ЄС. Крім того, певну роль зіграло бажання монгольського керівництва зміцнювати демократичні інститути, впроваджувати європейські стандарти у правоохоронній системі. Однак, провідним мотивом стало бажання знайти нову опору для зовнішньополітичного курсу країни у форматі ОБСЄ як «третього сусіда» Монголії. Певну роль тут зіграли також дипломатичні зусилля США. Вашингтон лобював заявку Монголії, і зробив все, щоб її розгляд державами-членами ОБСЄ пройшов максимально швидко. Спостерігаючи зростаючу залученість Китаю в економічні проекти у цій країні, американці намагаються перешкодити тіснішим зв'язкам Улан-Батора з Пекіном²⁸.

Також членство Монголії в ОБСЄ означає, що кордони країн-членів даної організації стануть безпосередньо пов'язані з кордоном Китаю, що дозволить Монголії стати мостом, що з'єднує Азію та Європу, адже економічно найкоротший шлях пролягає якраз через Монголію, що також дозволить співпрацювати з країнами ОБСЄ у сфері транзитного транспортування. Можна сказати, що інтереси Монголії у розвитку цінностей демократії та вільної економіки й інтереси країн-членів ОБСЄ взаємовигідного співробітництва в основному співпадають²⁹.

27 вересня 2018 р. у ході участі в загальних дебатах у рамках 73-ї сесії Генеральної асамблеї в штаб-квартирі ООН міністр закордонних справ Монголії Д. Цогтбаатар зустрівся з Генеральним секретарем ОБСЄ Т.Гремінгером. Сторони заявили про готовність у зміцненні співпраці між МНР та ОБСЄ у сфері комп'ютерної безпеки, боротьби зі злочинністю з відмивання грошей і торгівлі людьми, навчанні монгольських студентів в академії ОБСЄ у Бішкеку³⁰.

Тому, співпраця Монголії з ОБСЄ є проявом політичної волі офіційного Улан-Батора та прагнень до зміцнення демократичних інститутів.

Організація Північноатлантичного договору (НАТО). НАТО та Монголія ведуть діалог і співпрацю з 2005 р. Це одна з кількох країн, що виходять за межі євроатлантичної зони – часто їх називають «партнерами по всьому світу» з якими НАТО зміцнює відносини.

29 березня 2010 р. НАТО офіційно визнав Монголію в якості країни-учасниці коаліції в Афганістані та запросила представника Улан-Батора на зустріч глав МЗС. У 2011 р. заступник помічника генерального секретаря НАТО з політичних питань і політики безпеки пан Дж. Аппатурай відвідав Улан-Батор, щоб взяти участь у перших переговорах високого рівня між МНР і НАТО³¹.

Тоді й було проголошено, що Монголія робить важливий внесок в операції НАТО. У 2011 р. Монголія направила піхотний взвод для забезпечення безпеки району стоянки та

---

²⁸ Лузянин С.Г. Монголия стала полноправным членом ОБСЕ // МГИМО: официальная страница. 2012. 11 декабря. URL: <https://mgimo.ru/about/news/experts/232167/>

²⁹ Mongolia will Chair the OSCE Forum for Security Cooperation // Embassy of Mongolia in Australia: official page. 2014. URL: <http://www.mongolianembassy.org.au/archives/2340>

³⁰ О встрече главы МИД Монголии с Генсеком ОБСЕ // Монголия Сейчас. 2018. URL: <http://www.mongolnow.com/o-vstreche-glavy-mid-mongolii-s-gensekom-obse/>

³¹ Pultz C. The Role of Peacekeeping in Mongolia's Military Strategy: A New Paradigm for Security // The National Bureau of Asian Research, January 2014. P. 131.

обслуговування літальних апаратів у Кабульському міжнародному аеропорту. З 2009 р. по 2014 р. Монголія брала участь в операції Міжнародних сил сприяння безпеці в Афганістані, здійснюючи захист військ і об'єктів у районі міста Файзабад. З грудня 2005 р. по березень 2007 р. Монголія робила важливий внесок в операцію Міжнародних сил з підтримки миру в Косові під керівництвом НАТО, виділивши свій взвод до складу бельгійського контингенту³².

З березня 2012 р. діє Індивідуальна програма партнерства та співробітництва між Монголією та НАТО, яка була оновлена у квітні 2020 р. Політичний діалог і практичне співробітництво розвиваються у всіх пріоритетних сферах, включаючи покращення взаємодії, вирішення нових проблем безпеки, таких як тероризм, нерозповсюдження та кіберзагрози, розробка механізмів запобігання та управління кризами і розбудова потенціалу. Станом на 2021 р. НАТО надав практичну підтримку Монголії у відповідь на пандемію COVID-19, а саме, через Євроатлантичний центр координації реагування на катастрофи Сполучені Штати Америки надали Монголії 1,2 млн. доларів на підтримку лабораторних систем і проведення досліджень³³.

Будучи «затиснутою» між двома великими державами, Росією і Китаєм, Монголія відчуває себе вразливою та намагається забезпечити свою безпеку, розвиваючи зв'язки з іншими країнами. США, Німеччина, Японія, Південна Корея та ЄС мають статус «третього сусіда» Монголії. Прагнення зблизитися НАТО викликано необхідністю модернізувати монгольську армію. У свою чергу, для США та НАТО, Монголія становить значний інтерес завдяки своєму географічному положенню. Як вважають китайські експерти, розвиток зв'язків з МНР допоможе США та НАТО поширити свій вплив на Азіатсько-Тихоокеанський регіон, який набуває останнім часом все більшу стратегічну важливість³⁴.

Шанхайська організація співробітництва. Історія інституційної участі Монголії у роботі ШОС веде свій відлік з червня 2004 р. Тоді на Ташкентському саміті ШОС, Монголія стала першою країною зі статусом постійного спостерігача. Після цього монгольські представники брали участь у багатьох заходах під егідою ШОС, а монгольська територія ставала місцем проведення подібних заходів. Наприклад, у січні 2010 р. в Улан-Баторі вперше пройшло засідання Ділової ради ШОС³⁵.

За всіма зовнішніми ознаками Монголія є найбажанішим потенційним членом ШОС і найменш «проблемним» постійним спостерігачем при цій організації. Саме розташування країни між двома лідерами ШОС – Росією та Китаєм, говорить на користь активного залучення Монголії у діяльність цієї організації. Зокрема, для національних інтересів Росії геополітично дуже важливо, щоб Монголія набула статусу повноцінного учасника в ШОС, бо це послабить можливості деструктивного впливу США та міжнародного тероризму на євразійському просторі, посилить економічну пов'язаність регіону, його комплексну безпеку³⁶.

³² Монголію в НАТО, НАТО в Монголію // News Mongolia: official page. 2014. 22 сентября. URL: <http://www.newsmongolia.net/news/mongoliya-v-nato-nato-v-mongoliyu/>

³³ Relations with Mongolia // NATO: official page. 2021. August 25. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_85297.htm

³⁴ Mongolia Remains Key to US Strategy in Asia // Asia Pacific Memo. 2012. September 13. URL: <http://www.asiapacificmemo.ca/mongolia-remains-key-to-us-strategy-in-asia>

³⁵ Родионов В.А. Указ. раб. С. 244–246.

³⁶ Алтанхуяг З. Указ. раб. С. 137–138.

Найбільш важливими зовнішньоекономічними партнерами Монголії серед членів ШОС є тільки КНР і РФ. Певний інтерес у Монголії викликає співпраця в сфері поставок енергоносіїв (нафти і газу) з Центральної Азії. Монголія, яка на 90% задовольняє свої потреби в нафті та нафтопродуктах за рахунок імпорту з Росії, зацікавлена у диверсифікації постачальників енергоносіїв, у тому числі з країн Центральної Азії³⁷.

Про плани Монголії щодо вступу в ШОС стало відомо в кінці травня 2018 р. З цієї ініціативою виступив президент Монголії Х. Баттулга під час економічного форуму, що проходив з 21 по 22 травня 2018 р. У своєму виступі він дав зрозуміти, що Монголія має намір підвищити свій статус у ШОС (зараз вона знаходиться в статусі країни-спостерігача). За словами президента, вступ до ШОС позитивно вплине на економіку, з'являться можливості для просування нових масштабних проектів³⁸.

Асоціація держав Південно-Східної Азії. З 1998 р. Монголія почала брати активну участь у Регіональному форумі АСЕАН. У 2005 р. країна приєдналася до Договору про дружбу і співробітництво у Південно-Східній Азії. Наразі Монголія прагне стати партнером АСЕАН по діалогу³⁹.

У 2008 р. було утворено Регіональний форум АСЕАН (АРФ) як найважливіший з механізмів формування в АТР комплексної системи безпеки. Зокрема, глава монгольської делегації Д. Цогтбаатар на зустрічі АРФ схвалив зусилля, пропозиції та ідеї, висловлені в рамках АРФ щодо забезпечення безпеки та стабільності в регіоні й високо оцінив підсумки шестисторонніх переговорів з питань врегулювання ядерної проблеми Корейського півострова⁴⁰.

У 2013 р. міністр закордонних справ Монголії Л. Болд взяв участь у 20-й сесії АРФ. У 2014 р. делегація на чолі з міністром закордонних справ Монголії Л. Болдом взяла участь у зустрічі міністрів закордонних справ АСЕАН, де зазначається про перспективи роботи Монголії у якості країни-партнера з переговорів з АСЕАН. Також було зазначено, що Монголія прагне стати спостерігачем Міжпарламентської асамблеї Асоціації країн Південно-Східної Азії⁴¹.

У 2017 р. з'явилися заяви, що Монголія та Туреччина прагнуть стати членами АСЕАН. На майданчику форуму з міжнародної співпраці в рамках стратегії «Один пояс – один шлях» в Пекіні у 2017 р. президент Філіппін Р. Дутерте заявив, що незважаючи на географічне положення Туреччини і Монголії, ці країни можна зарахувати до регіону АСЕАН⁴².

---

³⁷ Chronicle of main events at SCO in 2010 // Shanghai Cooperation Organization: official page. 2010. December 31. URL: <http://www.sectsc.org/EN123/show.asp?id=255>.

³⁸ Плани Монголии по вступлению в ШОС: в стране взвешивают все за и против // «REGNUM». 2018. URL: <https://regnum.ru/news/polit/2427257.html>

³⁹ Instrument of Accession to the Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia by Mongolia Vientiane, 28 July 2005 // ASEAN Secretariat: official page. URL: <http://www.asean.org/communities/asean-political-security-community/item/instrument-of-accession-to-the-treaty-of-amity-and-cooperation-in-southeast-asia-by-mongolia-vientiane-28-july-2005-2>

⁴⁰ Монголия на 15-й сессии АСЕАН // Zabinfo.ru. 2008. 29 июля. URL: <http://zabinfo.ru/48849>

⁴¹ MFA Press Statement: 15th ASEAN Plus Three Foreign Ministers' Meeting and Post-Ministerial Conferences, Nay Pyi Taw, Myanmar, 9 August 2014 // Ministry of Foreign Affairs Singapore: official page. URL: http://www.mfa.gov.sg/content/mfa/overseasmission/asean/press_statements_speeches/2014/201408/press_201408_09.html

⁴² Duterte on Turkey, Mongolia joining ASEAN: 'Yes, why not?' // Rappler.com. 2017. May 16. URL: <https://www.rappler.com/nation/duterte-turkey-mongolia-asean-member>

На основі вище згаданих фактів можна стверджувати, що розширення та початок співпраці Монголії з низкою міжнародних міжурядових організацій у XXI ст. є показником позитивних зрушень у зовнішній політиці та позиціонуванні держави на міжнародній арені. Насамперед, це виправдовується прагненнями держави дистанціюватися від певного ізольованого геополітичного положення між Росією та Китаєм і розширити свій економічний потенціал. Тому, участь Монголії в ООН, СОТ та ОБСЄ, а також перспективи співробітництва з ШОС, АСЕАН і НАТО у XXI ст. стають практичними кроками до модернізації концепції «третього сусіда» у зовнішній політиці офіційного Улан-Батора.

Iryna Tykhonenko, Mykhailo Khamula

Multilateral Diplomacy of the Mongolian People's Republic in the XXI Century

Abstract: The article describes Mongolia's multilateral diplomacy due to the state's cooperation with international intergovernmental organizations. In particular, it was found that Mongolia, having a specific geopolitical position – between Russia and China, tries to get out from the total influence of these two powerful states in the XXI century. Official Ulaanbaatar implements the concept of «third neighbor» in its foreign policy.

The authors conclude that Mongolia's interaction especially with international intergovernmental organizations becomes an option to modernize the concept of «third neighbor» that can be described by several trends.

Firstly, the expansion of cooperation with United Nations as the universal international organization gives the opportunities for Mongolian foreign policy initiatives and creation of positive image at the global level (for instance, peacekeeping activities).

Secondly, cooperation with the Shanghai Cooperation Organization (SCO), the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) and the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) at the regional level, helps to involve more states in bilateral cooperation in different spheres – from security to economic and humanitarian cooperation.

Thirdly, Mongolia's cooperation within economic and military-political organizations allows to distance itself from Russian and Chinese influence. Especially, participation in the World Trade organization (WTO) provides the diversification of trade policy and development of investment potential of the state. At the same time, cooperation with NATO and US involvement in it give the prospects for army modernization, however, such cooperation due to Mongolia's geopolitical location, can be described by the perspectives of the transformation of Mongolia into an instrument of «deterrence» of China in US foreign policy.

Despite the fact that active cooperation with a number of international organizations began only in the XXI century, it can be argued that it has a positive effect on the positioning of Mongolia in the international arena.

Keywords: Mongolia, UN, WTO, OSCE, NATO, SCO, ASEAN